SPICILEGIUM OBSERVATIONUM
IN
CULICEM,
CARMEN VIRGILIANUM.

EXAMEM PUBLICUM
IN
SCHOLA CATHEDRALI OTHINIENSI
A. D. XII. SEPTEMBR. MDCCCXXV.
RITE HABENDUM
INDICTURUS SCRIPSIT

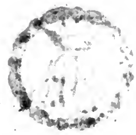
J. KRAG,
ADJUNCTUS SCHOLÆ.

OTHINIÆ,
EX OFFICINA SEVERINI HEMPEL.

Quemadmodum hominibus in omnibus et vitæ et studiorum rationibus, seu vitio naturæ, seu fato quodam plerumque accidere solet, ut, cum alios alia delectent, quod quisque semel amplexus est studium, ad id omnes laudes translatas velit, alienum quodcunque minoris esse putans, nec de suo honorifice sentire sciat, quin de alienis inique judicet: ita in duobus epicæ artis coryphæis, altero Grajo, altero Romano, dijudicandis nonnullos versatos fuisse videmus viros doctos, et qua in re aut huic, aut illi maxima gloria deberetur, in illa ipsa eum vellicare non dubitavisse. Cum enim et illud constaret, Virgilium Homero par esse, quam potuit maxime, studuisse, et eorum, quæ ille ab hoc accepta in sua transtulisset, diligens observatio multum quidem vel utilitatis vel jucunditatis haberet: fuerunt quidam tam coeco Homeri amore capti, ut Virgilium tanquam vilem imitatorem carperent; alii rursus hujus, ut eum ceteris, ne Mæonio quidem vate excepto, longe anteponerent. Utrumque certe male; nam neutri horum gloria a vituperatione alterius quærenda opus est. Qui autem uni vel alteri de debita laude detraxerunt, ii aut, animis opinione quadam præoccupatis, quid verum esset, pervidere non potuerunt, aut ex iis, quæ præstantissimi omnis memoriæ viri exquisitissimis laudibus celebraverant, temere et audacter carpendis sibi aliquod subtilis judicii nomen conficiendum speraverunt; aut eo forsan metu

movebantur, ne ex auctoritate aliqua pendere viderentur. At neque hujus loci est, ineptam istarum opinionum inanitatem vel errores refutare, neque mearum virium, qua in re uterque poeta peccaverit, si omnino peccavit, monstrare; verumtamen ne latius evagemur, omissis, quæ docti homines Virgilio ad imitationem Homeri inventa, dicta et expressa jam pridem observaverint, multis locis tantam quidem inesse similitudinem, ut hic illum non modo imitatum, sed interdum etiam interpretatum, et pæne verbis verba reddidisse videri debeat, id neminem, qui utriusque carminibus attentum adhibebit animum, fugere poterit. Neque tamen, si hoc concedimus, Virgilium in Aeneide Homeri vestigia secutum esse, inde statim efficitur, eum nullis suis laudibus abundare; nam neque unum Homerum imitatus est, sed ex aliis etiam pulcherrimum quodque in suam certe rem convertit; et si summam epici carminis ad exemplaria Homerica conformavit, singula tamen multa aliorum tam scite et docte expressit, ut sua fecisse dicendus sit. Neque magis, quod Gallofrancus iste dixit, Homerum, si verum sit, quod vulgo perhibent, ex illius tanquam fontibus Maronem sua hausisse, nihil pulchrius unquam edidisse, id nostris hominibus comprobatum iri arbitramur. Sit igitur Homero, quo nihil divinius, inferior ac minor Virgilius; cedant Græcis omnino Latina. At nihil tamen inveniri posse, quod ad illam Græcorum perfectionem propius accedat, hæc etiam cum illis conjunctissima esse, nec posse altera ab alteris separari, nemo non judicabit. Quare si quis arctissimam hanc colligationem, qua ipsa natura illa bina devinxisse videtur, dissolvere vellet, ut aut Græcorum amoenitate delectatus, in illis solis moraretur, et nihil studii Romanis tribueret, aut his contentus maxime copiam orationis excultæ

et bene latinæ, inde comparandam, sectaretur, utraque multo lumine destituta fore, sentiret, et male suis studiis consuleret. Deinde cum lingva Latina, cujus quippe scientia a renascentium literarum tempore instrumentum factum est, ad omnem solidæ doctrinæ copiam ac integram earum literarum, quæ ab humanitate nomen duxerunt, cognitionem nobis pariendam plane necessarium, carere non possimus, hujus autem lingvæ facultas ex libris Romanorum reliquis petenda sit: illud profecto consequitur, ut omnibus, qui his studiis operam qualemcunque navamus, cum nullum literarum Græcarum aut Romanarum monumentum prorsus alienum esse debeat, tum illum fas sit ex omni Latinorum poetarum copia esse carissimum, qui et gravibus sententiis, et omni sermonis nitore ac elegantia ornatus, proxime omnium ad Homeri pulchritudinem accessit; in quo, quæcunque vel ab assiduo studio vel a præclaro ingenio proficisci potuerunt, invenies, et id, quod quidem rarissimi inter veteres exempli est, cum summa verborum et rerum castitate copulata. Ad cujus commendationem illud etiam facit, quod carmina ejus plerosque nos a teneris ungvibus pueros mirum in modum ceperunt, matura jam ætate, viros tenent ac revocant; ad quem igitur quoties redibimus, quodammodo repuerascere et omnes ejus ætatis svavitates relegere nobis videbimur.

Sed Virgilium defendendum non suscipiam, veritus, ne idem mihi eveniret, quod olim sophistæ, Herculem apud Lacedæmonios laudare paranti, accidisse tradunt. Video, quam nihil egeat defensore ille, quem, ut in Apollinem dixit nescio quis poetarum Græcorum, omnibus facile esset laudare, cum tanta sint laudum argumenta. Id etiam me commovet, ne, quo tempore aliud quiddam instituo, ea, quæ proposito minus adjuncta sint, aggredi videar. Hoc autem

in præsentia monere licebit, sive ars et doctrina in Latino vate minus valuerint, quam ingenium et natura in Mæonio, ut multis visum est, sive idcirco inferior fuerit, quod mores hominesque longo et temporis et regionis intervallo remotos, sibi adumbrandos sumserit, alter vero suo ævo proximos, nec admodum diversos, res autem, quibus ipse pæne interfuerat, ita quidem tunc in ore hominum celebrabantur, aliud tamen genus esse, in quo ille tanquam in regno suo consedisse existimandus est. Sunt vero hæc Bucolica. Nam etsi minime ignoramus, poetæ etiam in his græca exemplaria ante oculos fuisse, tamen, quod ipse, prima ætate rure transacta, pastorum et agricolarum mores ac vitæ genus ex diuturna et familiari consvetudine cognita habuit, videtur in Bucolicis et Georgicis nativam quandam suavitatem, magis ingenio et rebus ipsis partam, quam artificio excultam, asseccutum esse. Quibus quasi progymnasmatis, ut Græci ajunt, cum peritiam argumenti tractandi et facultatem orationis cultioris sibi peperisset, tum demum majori operi instituendo se dedit, quod nobis monumentum ingenii et artis suæ pulcherrimum reliquit. Quo autem, si testes deessent, opinio nos ferret, poetam non subito politissimum exstitisse, qualem in his jam videmus, sed prius etiam vires exercuisse suas, id certis veterum testimoniis confirmatum habemus, quorum ea, quæ carmen, Culicis nomine inscriptum, attingunt, in sequentibus afferentur. Quanquam igitur felicius hac in parte cum Virgilio actum est, quam cum plerisque aliis Latinis & Græcis scriptoribus, quorum juvenilia exercitia oblivio plerumque delevit: tamen quæ ejus generis nonnulla ad nos pervenerunt, ea cum omni tempore criticorum manus parce subierunt, tum nunc per multos annos neglecta jacuerunt, insita opinione, quod ipsa vel ab egregio vate non

profecta essent, vel nimis multa partim corrupta ac mutilata, partim temere adjecta haberent, unde molestiae et difficultatem legentibus necessario objiceretur; vel quod omnino levioris notæ essent, quam ut ex illis ulla magna voluptas percipi posset. Ita factum est, ut, cum per omnes Europæ terras infinita quædam hominum exstiterit multitudo, majore minore ingenio et doctrina præditorum, qui ex libris Græcis et Latinis assidue pervolutandis, nec non accurate ac diligenter emendandis vel illustrandis præcipuam sibi laudem quæsiverunt, et delectationem ex hoc studio percipientes, omnes ingenii nervos in eo perficiendo contenderunt: admodum tamen pauci in hæc carmina, quæ, sive Virgiliana, sive aliorum quorundam, ex omnibus fere Romanorum scriptis, vel temporum vel hominum culpa maxime corrupta ad nos pervenerunt, neque purgari posse videntur, nisi novis scriptis libris in lucem prolatis, polienda incubuerint.

Plura olim inter minora Virgilii carmina habebantur, quæ nunc aliis auctoribus vindicata sunt, ut Diræ Valerio Catoni, Aetna Cornelio Severo. Irrepserat enim ille error ex consvetudine librariorum, qui, ut vacuas nonnullas chartas explerent, codicibus, quæcunque minora in manus venissent, adscribere solebant. Quæ hodie ex Virgiliana Musa nata putantur, sunt hæc fere Culex, Ciris, Moretum, Copa, Analecta; Priapeia præterea et alia epigrammata quædam. De his ipsis tamen plerumque dubitant, quibus auctoribus singula tribuenda sint; quæ quidem res neque satis firmis argumentis probata est, neque probari omnino posse videtur. Subjuncta sunt ea, quæ nuper diximus carmina, majoribus multis Virgilii editionibus, iis maxime, quæ duobus proximis sæculis, postquam libri prelo excudi coepti sunt, prodierunt, ita tamen, ut non omnes eadem contineant, sed aliis alia

desint. Sic editio princeps, quæ anno 1467 prodiit, Culicem, Copam, Moretum, Priapeia et minora quædam habet, quibus in altera ejusdem libri recensione Ciris accessit. Repetita sunt deinde, nulla memorabili lectionis varietate, sæpius. Anno autem 1517 prodiit cura Asulani liber, qui multa ex codice Bembino perantiquo immutata habet, inscribitur quidem ille:

> *Diversorum poetarum in Priapum lusus. P. V. M. Catalecta, Copa, Rosæ, Culex, Diræ, Moretum, Ciris, Aetna, Elegia in Moecenatis obitum, et alia nonnulla, quæ falso Virgilii creduntur. Argumenta in Virgilii libros et alia diversorum complura. Venetiis in ædibus Aldi et Andreæ soceri.*

Ex quo autem hæc collectio, sæpius post typis repetita, primum prodiit, nemo his opusculis aliquam impendisse operam videtur, donec Josephus Scaliger anno 1573, in appendice Virgiliano, ex duobus membranis multa aliter edidit, multa etiam ipse sine codicum auctoritate immutavit. Qui liber, alias repetitis aliquoties vicibus prela expertus, animadversionibus ipsius editoris et Lindenbrogii quibusdam auctus, in lucem prodiit Lugduni Batavorum, anno 1595. Etiam Ascensius hæc opuscula omnia commentariis instruxit, Pomponius Sabinus ac Domitius Calderinus singula nonnulla. Ejusmodi quidem catalogum longe uberiorem facili opera adferre possem, nisi huc repetere vererer, quæ Heynius in elencho codicum et editionum ac prooemiis, quæ singulis carminibus præmisit, diligentissime enumeravit. Clarissimus enim ille vir eorum non modo, quæ superioribus temporibus usque ad ætatem ipsius in hæc opuscula studiis doctorum virorum collata erant, etiam quæ Casparus Barthius, Friesemannus, Nicolaus Heinsius, Jacobsius, Johannes Schraderus in singulos locos purgandos vel illustrandos tentaverant, potiora fere omnia, adjecta copiosissima, quam potuit, lectionum varietate, in editionem

suam majorem recepit; omissis tamen minoribus ex his carminibus, quæ anno 1759 jam Burmannus Secundus Anthologiæ suæ inseruerat. Sua quoque nonnulla adjecit, quæ tamen neque valde diligenter scripta sunt, neque exspectationi justæ respondent. Ne vero summum virum, qui, quantus fuerit in literis politioribus, satis superque ostendit in præstantissimis utriusque veteris linguæ scriptoribus, quos multos ipsius studio et doctrina nitidiores ac emendatiores in lucem prolatos possidemus, in hisce carminibus illustrandis non pari diligentia ac fide usum fuisse, miremur, meminisse fas est, eum, prioribus tribus voluminibus jam prelo excusis, tum demum de hisce opusculis quarto volumini addendis consilium cepisse, neque, cum urgeret tempus, tantum in his, quantum in illis Virgilii potioribus, quæ omnium manibus teruntur, contendere potuisse. Quod autem in prima editione, temporis brevitate impeditus, facere non potuit, id, cum illa secundis et tertiis curis repeteretur, non operæ pretium duxisse videtur; siquidem opuscula hæc cum non Virgilii esse censebat, tum omnino non tanti esse ducebat. Quare ignoscendum quidem, si nonnulla tanti viri subtilitate minus digna, nec, cum non pauca corrupta et depravata legantur, multa etiam nunc tenebris obruta videantur, [illegible] magnam aliquam ejus incommodi partem sublatam cognoverimus; opera autem ejus, qua omnem illum apparatum, Bembi, Scaligeri et aliorum curis debitum, in unum quasi corpus, usui nostro inserviens, congessit, plurimum gratiæ a nobis consequetur. Post Heynium operam in hæc contulerunt, quod resciscere licuerit mihi, viri clarissimi Frid. G. Klopfer, C. D. Ilgen, et F. H. Bothe. *)

*) Moretum, quod Virgilio adscribitur, cum versione vernacula et animadversionibus paucis ed. Frid. Gotthilf Klopfer. Zwiccaviæ, 1806.

Etsi igitur his carminibus non defuisse studia eruditorum fatendum est, tamen ut cum voluptate perlegantur, duo desiderantur, unum scilicet, illa, quæ plurima cum in ceteris, tum vero maxime in duobus majoribus, Culice nimirum et Ciri, exactiore interpretatione egeant, dilucidius explicari; alterum, quæcunque adhuc resideant, inscitia librariorum mendose descripta, vel aliunde invecta, emendari aut deleri. Quod autem secundo loco posuimus, id ex certa ratione fieri nequit, nisi erutis e latebris suis novis libris scriptis, si omnino exstant quidam, memorabili lectionis varietate insignes. Quorum impetrandorum quamdiu spes præcisa videtur, unum remedium ejusmodi maculis sanandis reliquum est in conjiciendi felicitate. Qua quidem libertate, ut rei natura fert, modeste et parce utendum, nec nisi in vitiosis locis, qui nulla alia via expediri possint, in quibus ergo ingenium codicis munere fungatur; ita ut conjectura ipso literarum ductu probabilis plerumque fiat. Sed qui pro eis, quæ lectione vetere recepta sunt, sua temere substituat, is corrigere potius, quam emendare, et ad exemplum Diomedis Homerici æs pro auro vendidisse dicetur. Ita tamen in nonnullis horum opusculorum, præsertim in Culice et Ciri, versatus est Scaliger. Quem, dum nævos, a scriptis libris per excusos omnes propagatos, extergere voluit, adeo in vitium duxit culpæ fuga, ut si eum ducem in ordine versuum constituendo et ipsis verbis immutandis sequeremur, vix imago carminis superesset.

Animadversiones philologicæ et criticæ in carmen Virgilianum, quod Copa inscribitur, ed. D. Carolus David Ilgen. Halæ 1820.

Virgilius Virgilianus, sive quæstio de Virgilii locis quibusdam dubiis aut corruptis, scripsit Frid. Henr. Bothe. Heidelbergæ et Spiræ 1821. In quo libro quædam ex Culice et Ciri explicantur.

Objecerit autem aliquis, cum exstent tot Græci et Latini libri, ex quibus, quasi ex fontibus sapientiæ et humanitatis perrennibus, omnes et verborum et rerum elegantiæ exhaurientur; qui quam sint egregii et pæne divinitus cogitati, hoc ipsum argumento esse potest, quod multorum hominum curis, qui primos ordines in literis duxerunt, per plura jam nunc sæcula editi, politi et explicati, aliquid tamen semper novis ingeniis relictum habent, sive in verbis emendandis, sive in sententiis accuratius explanandis operam collocare juvet, mirari igitur se: cur his, quæ secundarum partium scripta esse plerique judicarunt, studium tribuatur, in melioribus illis rectius exercendum. Qui hæc velim cogitet: primum, qui ipse potius per se, cujusmodi sint ea, de quibus disputatur, quam aliorum judicio stare velit, cum et hæc inspicere, neque omnino, cum non admodum multa supersint veterum Latina scripta, ullum eorum, quæ melius ævum redolere putanda sunt, despicatui ducere, fas esse; illud enim Ciceronianum dictum in principio ejus libri, qui orator inscribitur, satis concinne ad nostram rem transferri posse. In poetis, ait ille, non Homero soli locus est, (ut de Græcis loquar,) aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro; sed horum vel secundis, vel infra secundos. Alterum, multum interesse, utrum prætermissis melioribus, ea, quæ minoris æstimantur, consectetur quis, vel ex his quoque delibandum aliquid censeat. Deinde lege naturæ quadam comparatum esse, ut, quos homines amore complectimur et nobis devinctos habemus, eorum quæ sit vita, quæ valetudo, quæ artium colendarum ratio, quis rerum omnium status, cognoscere gestiamus; quorum vero scriptorum studio et admiratione imbuti sumus, eorum nulla a nobis aliena, sed omnia, maxima minima, pervolutanda et

legenda esse putemus. Facit nobiscum hac in re Xenophon, qui, illustrium virorum non seria solum, sed etiam joca digna esse, ait, quæ cognoscantur. *)

Sunt vero opuscula hæc etiam per se satis digna, quæ legantur, atque inter svavissimos illos flores, quos prata humanitatis, recenti semper amoenitate florentia, præbent, quorum colligendorum ei, qui ea semel adierit, nulla unquam erit satietas, non ultimo certe loco habenda. Qui autem in arte critica ingenium exercere amat, in his multa involuta inveniet, in quibus enodandis operam cum omni animi contentione collocabit. His ego adductus in hoc curriculo, quem scilicet latissimum emendationibus et observationibus patere campum videbam, industriam meam qualemcunque exercere quondam decrevi, magis quod poetam insigniter diligerem, et ipse magnam oblectationem inde caperem, quam quod me hisce opusculis, in quorum lucubratione doctissimos viros inani sæpe labore animum torsisse cognoveram, auxilii aliquid allaturum, sperarem. Non ea vis animo. Sed in quibuscunque hærerem, quod vel obscura essent, vel mihi saltem viderentur, libuit in ea conari, possemne aliqua, quæ ad illa expedienda usui quodammodo essent, invenire, eo potius consilio, ut quasi tirocinium mihi in hoc studiorum genere esset, si etiam nihil, quod alicujus pretii videretur, præstitissem, et utile tamen et jucundum, quam ut ederem. Jam cum hoc anno provinciam suscepissem examini publico, in schola nostra ex more solenni habendo, propositis publice chartulis proludendi, et de argumento,

*) Xenoph. in initio Symposii. Ἀλλ' ἔμοιγε δοκεῖ τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἀνδρῶν ἔργα οὐ μόνον τὰ μετὰ σπουδῆς πραττόμενα, ἀξιομνημόνευτα εἶναι, ἀλλὰ και τὰ ἐν ταῖς παιδιαῖς.

quod cum ceteris nostris studiis quodammodo cohæreret, diligenter circumspicerem, venit mihi in mentem eorum, quæ in opuscula Maroniana aliquot abhinc annis tentaveram. Si vero omnia, quæcunque vel in Culice vel in Ciri explicatione egerent, mihi tentanda assumerem, intelligebam quidem, fore, ut in re longe aliarum virium frustra desudarem. Quodsi autem prætermitterem, quicquid majoris difficultatis esse, vel sine nova librorum copia sanius reddi omnino non posse videretur, concerpens, quæ levioribus nævis aut minore quadam obscuritate laborarent, sperabam, me, quod in hominem etiam antiquitatis minus peritum, vel minus benignam expertum naturam, modo, quo minus vel ingenii vel doctrinæ dotibus valeat, eo plus diligentiæ et assiduitatis adhibeat, cadere potest, aliqua observaturum, quæ veri speciem præ se ferrent. Tali igitur eligendi potestate usus, ad hæc pauca expromenda me contuli, plura forsan per aliam temporis opportunitatem oblaturus, si hæc non nimis displicuisse cognovero.

Procemium in Culicem.

Quoties illa quæstio incidit, an carmen Græcum aut Latinum ad suum auctorem recte relatum sit, quatuor sunt, aut ego fallor, ex quibus potissimum judicari debeat. Nam qui in eo genere occupati sunt, partim testimonia aliorum veterum scriptorum, quibus genuinum esse probent, partim an quædam ex ipso carmine in alios libros translata inveniantur, studiose anquirunt; tertium autem videre solent, an inventio et dispositio, quartum denique, an proprius qui-

dam elocutionis color eundem auctorem arguat. Quinto etiam argumenti generi in libris orationis pedestris sæpius, in poeticis vero rarius locus erit, cum de aliis veterum scriptis in eo, de quo dubitatur, sermonem factum vident. Si igitur ad hæc argumenta, tanquam ad lapidem Lydium, ut ita dixerim, oportet carminis germanitas exigatur, nullum est Græcorum vel Romanorum scriptum, in quo illa firmiora conveniunt, quam in Culice Maroniano. Sive enim testimonia veterum requirimus, exstant ea certissima; sive librorum auctoritatem, nulli typis excuso, a primo ad novissimum, qui aliquod minorum carminum habet, deest nostrum; sive orationis similitudinem, complura ex potioribus illis operibus expressa, ut moris fuit Maroni, etiam in hoc occurrunt.

Primum igitur proferamus ea, quæ ad carmen nostrum pertinentia ex aliis Latinis scriptoribus peti possunt. Etenim familiam ducant Martialis et Statius, scriptores gravissimæ auctoritatis; quos, cum floruerit uterque Virgilium proximus, quippe alter vix sexaginta, alter vero non amplius octoginta annorum spatio ab ævo ipsius distans, nullus facile error decipere potuit. Exstant epigrammata Martialis, quæ ad nostrum carmen spectant, hæc duo:

VIII. 56.

Temporibus nostris ætas cum cedat avorum,
Creverit et major cum duce Roma suo,
Ingenium sacri miraris abesse Maronis,
Nec quemquam tanta bella sonare tuba.
Sint Mæcenates, non deerunt, Flacce, Marones,
Virgiliumque tibi vel tua rura dabunt.

Jugera perdiderat miseræ vicina Cremonæ,
Flebat et abductas Tityrus æger oves.
Risit Tuscus eques, paupertatemque malignam
Reppulit, et celeri jussit abire fuga.
Accipe divitias, et vatum maximus esto;
Tu licet et nostrum, dixit, Alexin ames.
Adstabat domini mensis pulcherrimus ille,
Marmorea fundens nigra Falerna manu;
Et libata dabat roseis Carchesia labris,
Quæ poterant castam sollicitare Deam.
Excidit attonito pingvis Galatea poetæ,
Thestylis rubras messibus usta genas.
Protinus Italiam concepit, et arma virumque,
Qui modo vix culicem fleverat ore rudi.

XIV. 185.

Accipe facundi Culicem studiose Maronis,
Ne, nugis positis, arma virumque legas. (canas)

Papinius Statius in præfatione Sylvarum, dum se de consilio has edendi Stellæ excusatum voluit, hæc addidit: *Sed et Culicem legimus et Batrachomyomachiam etiam agnoscimus. Nec quisquam est illustrium poetarum, qui non aliquid operibus suis stilo remissiore præluserit.* Idem etiam Papinius in Genethliaco Lucani (Sylv. II. 7. 73.) Calliopen de poematis huic infanti, ubi adolescentiam attigerit, tractandis vaticinantem inducens,

Hæc, ait, *primo juvenis canes sub ævo,*
Ante annos Culicis Maroniani.

His, quibus nihil liquidius vel certius, adjungantur duo serioris ævi scriptores, quorum auctoritates ipsæ per se ad rem pro certa affirmandam non satis ponderis habere deberent, nunc vero quoniam illis indubiis assentiunt, his etiam aliquid certe fidei habendum. In vita scilicet Lucani, quæ inter Svetoniana vulgo habetur, auctor dicit: *Qui,* Lucanus, *tantæ levitatis et tam immoderatæ lingvæ fuit, ut in præfatione quadam ætatem et initia sua cum Virgilio comparans, ausus sit dicere: Et quantum mihi restat ad Culicem!* Alter locus est in vita Virgilii, quæ Tiberii Donati dicitur, VII: *Poeticam puer auspicatus,* Virgilius, *in Balistam, ludi gladiatorii magistrum, ob infamiam latrociniorum coopertum lapidibus, distichon fecit:*

Monte sub hoc lapidum tegitur Balista sepultus.
Nocte, die tutum carpe, viator, iter.

Deinde Catalecton, et Moretum, et Priapeia, et Epigrammata, et Diras, et Culicem, cum esset annorum quindecim. Cujus materia talis est. Pastor, fatigatus æstu, cum sub arbore obdormisset, et serpens ad illum proreperet, e palude culex provolavit, atque inter duo tempora aculeum fixit pastori. At ille continuo culicem contrivit, et visum serpentem interemit, ac sepulcrum culici statuit, et distichon fecit:

Parve culex, pecudum custos tibi, tale merenti,
Funeris officium vitæ pro munere reddit.

Quandoquidem carmen Maronianum, quod culex inscriberetur, olim exstitisse, illis testimoniis ita fultum corroboratumque videmus, ut nihil possit esse certius; jam illud est reliquum, quod secundo loco posuimus, ut, quæ ex illo in alios libros translata fuerint, recitemus. Cujusmodi tamen nihil neque nostro, quantum video, neque

aliis permultis veterum carminibus accidisse, rem paulo attentius consideranti non adeo mirum. Neque enim alia, credo, causa oratores, philosophi, historiarum ac ceterarum rerum scriptores tam multa ex poetis decerpta in sua contulerunt, nisi quia, quæcunque in privata vita, in communi hominum convictu, in republica administranda, in artibus denique suaderent, vel dissuaderent; probarent, vel improbarent; accusarent, vel defenderent, eis ex allatis poetarum sententiis plus et luminis et dignitatis et suavitatis accessurum confidebant; quo facilius dulci sono aures caperent, concinna brevitate mentes detinerent, atque sententiarum venustate credentibus persuaderent. Tale quippiam Platonem et Ciceronem sequutos esse puto, qui, cum tot versus, Homeri et Æschyli ille, Ennii et Pacuvii hic, suis disputationibus insererent, illis perspicue plus commendationis, quam suis tribuebant. Itaque non ex omnibus, sed ex optimis et veteribus poetis libentissime aliquid sibi desumserunt, tum quod illi plura ad communem usum idonea, numerose dicta habebant, tum quod multarum ætatum consensione probati, in omnium fere hominum ore habitabant. Sed fuerunt docti homines, inter quos clarissimus Heynius, (cujus tanti viri dignitatem ne quis suspicetur me imminuere voluisse, quod ab illo in re, quam ipse properans, et quasi aliud agens, tractavit, dissentio), fuerunt, inquam, qui, cum illis testimoniis fidem derogare non possent, iidem tamen, ne veterem de carmine nostro dubitandi consuetudinem, quæ semel ingenia occupaverat, prorsus deponerent, quod hodie superest, vel aliud esse, vel ex laciniis variis, quæ margini adscriptæ, inscitia librariorum in textum invectæ erant, magnam partem conflatum statuerunt: illud enim in magno pretio habitum fuisse, nostrum ingenio Maronis indignum esse. Argumenta

uibus hanc sententiam tueantur, proferunt nonnulla, neque ea ad-
nodum valida; quæ cujusmodi sint, mox, cum ad tertium quæstionis ocum venerimus, qui est de compositione, accuratius videbimus. Nunc, uoniam nodum in scirpo quærere mihi videntur, objectionibus ipsis espondebo, quas duas esse dixi. Una est, Culicem falso pro Vir-
giliano venditari; altera, si etiam fundus carminis ab illo profectus it, plurimis tamen deterioris ævi ineptiis et nugis scholasticis con-
ertum esse. Quarum neutra magnam mihi vim habere videtur. Equidem non nescius sum, multa scripta aliorum fuisse, aliorum di-
cta, ea præcipue, quæ trita ista, ut cum Papinio loquar, poetarum orbita, aut laudes Deorum, aut inclytas Argonautarum vel aliorum heroum res gestas tractarent. Nam ut vetera illa, literis nondum inventis, memoriæ solum, vel in librariorum inopia chartis parce mandata, paulatim intercidere, ita foetus posterioris ævi quidam, quorum auctores eadem argumenta, cunctis fere Græciæ poetis communia, sibi describenda sumserunt, pro illis deperditis haberi potuerunt. Adde, quod, cum reges Asiatici præstantissimos Græcorum libros, maximis propositis præmiis, coemendos curarent, improbi homines regia liberalitate turpiter abutebantur, obscura multa, præfixis clarorum virorum nominibus, pro veris venditantes. *) Sed nihil ejusmodi Virgilii carminibus obtingere potuit, quæ, florentissima Romanarum literarum ætate, in maxima librariorum copia edita, manibus omnium, qui a mitioribus studiis non plane abhorrerent, pervolutabantur. Nisi forte barbara Caligulæ amentia, qua libros Maronis

*) Locum Simplicii, qui huic traditioni fidem facit, protulit Muretus. Mur. orat. etc. Lips. 1726. p. 310.

e bibliothecis removere voluit, *) factum credimus, ut hæc opuscula raro et prave descripta invenirentur. At vero qui tandem fieri potuerat, ut vel duo unam sibi ad dicendum materiem proposuerint, præsertim quæ ab vulgaribus istis poetarum sylvis adeo remota esset, nisi utrumque ex eodem Græco fonte hausisse statuas; vel ut alicui in mentem venerit carmen conficere, eo consilio, ut pro Maronis venderet? quodsi enim verus atque germanus illius foetus aliquando e tenebris oblivionis in lucem erupisset, suppositum pudore offunderet. Quod deinde dicunt de laciniis e margine invectis, id in omnibus veterum libris factum novimus, ut quæcunque grammatici vel animi, vel illustrandi causa adscripsissent, ea librarii sæpe in textum reciperent, aut ob inscitiam, aut ut plenius exemplar venderent. At enimvero quid in causa fuisse dicamus, ut ii majore multo licentia in Culice, veluti milites in provincia ad deuastandum tradita, grassarentur, quam in aliis libris, nullus video. Itaque multa, quæ non a Virgilii, sed ab interpolatoris, male feriati, manu, quisquilias suas inserentis, profecta credunt, immaturo potius auctoris judicio, quam istius temeritati culpæ danda arbitror. Summa igitur disputationis hujus eo redit: etiamsi nullæ aliæ nobis rationes suppeditarent, quibus nixi Culicem Maroni vindicaremus; tamen hæc ipsa dubita-

---

*) Sveton. Calig. 34. Cogitavit (Caligula) etiam de Homeri carminibus abolendis; cur enim sibi non licere dicens, quod Platoni licuisset, qui cum e civitate, quam constituebat, ejecerit? Sed et Virgilii, et Titi Livii scripta et imagines paulum abfuit, quin ex omnibus bibliothecis amoveret, quorum alterum, ut nullius ingenii minimæque doctrinæ, alterum ut verbosum in historia negligentemque carpebat.

tioni locum non relinquere. Sed tantum abest, ut ea sola nostram adjuvent sententiam, ut nullum fere sit argumentandi genus, quo ea non quodammodo sublevetur.

Veniamus itaque ad tertiam quæstionem, prodatne carminis inventio atque dispositio eundem auctorem, qualem ex ceteris germanis scriptis cognitum habemus, difficultatis longe pleniorem. Sunt enim rationes, quas auctor in illis sibi proposuit, perspicue explicandæ, et cum opusculo dubiæ fidei diligenter comparandæ, neque id solum in summa carminis, sed in singulis etiam partibus faciendum, ut et longi operis, et acris ingenii foret, ea omnia absolvere. Hæc ego mecum reputans, non nisi graviora capita quædam stringendo attingere decrevi, partim, quod in his, quæ magis ex sensu judicentur, quam ad certas regulas revocentur necesse est, me difficili quæstioni satisfacturum desperarem; partim, quod diversis diversa placere meminerim, et facile fieri, ut imponat nobis, si quid præjudicatæ opinionis afferamus. Commode autem puto me hoc loco facturum, si primum, in quibus versetur hoc carmen, paucis proposuero. Præmissa est igitur dedicatio ad Octavium, versuum XL, ab ipso carmine prorsus aliena. Sequitur deinde illud; cujus argumentum fere est hoc. Oriente sole, pastor capras in saltus compellit, ubi dum illæ dispersæ pascuntur, ipse, baculo nixus, beatam pastoris vitam multis verbis prædicat. (verss. 57–96). Meridiano tempore capræ vallem umbrosam repetunt; ipse, corpore ad fontem strato, quietem agit. Serpens vero, qui hoc tractu paludem adire solebat, jam in eo est, ut pastorem aggrediatur, cum culex hunc aculeo infixo expergefacit. Pastor, somno excusso, culicem manu conterit, serpentem, deinde visum, interficit. Vesperascente jam coelo, gregem

domum reducit, se quieti dat. Sed culicis effigies, in primo somno oblata, gratiam sibi ob meritum et vitam servatam pessime redditam graviter conqueritur: se nunc vagum, nulla certa sede, apud inferos ferri. Terrores Orci, poenas scelestorum, præmia, quibus pii gaudent, quæ omnia procul adspexit, narrat; se vero Poenarum domos coactum adire. (verss. 209–383). Pastor expergefactus apud fontem tumulum erigit, cui floribus consito epigramma, a Donato allatum, inscribit, quo grata culicis servetur memoria.

Si itaque hanc carminis quasi materiam, omni ornatu exutam consideramus, non est, quod poeticæ tractationi repugnet, modo hæc pro re nata, sine fuco, instituatur, quæ est una in scribendo virtus. Homo scilicet, magno periculo ereptus, Deorum numini, vel, ut poeta maluit, instrumento, cujus ope illi ipsum servarunt, debita solvit. Nam adfuisse numen auctor (vers. 191) his verbis annuit:

Qui casus sociaret opem numenve Deorum,
Numque illi dederitne viam casusve, Deusve,
Prodere sit dubium; voluit sed vincere talis.

Etsi vero, ut ceteræ artes, quarum opera in manufactis cernitur, et prudentia et instrumentis, callide ac diligenter adhibendis, indigent, ita illæ, quæ literis sua mandant, sollerti consilio et anxia litura; tamen quod artificibus evenire solet, ut ab industria, nimis operosa, ceteroquin laudanda, insidiæ parentur, a quibus eos sibi non minus, quam a nimia festinatione et incuria cavere oportet, ne immodica amplificandi cupidiue meram operum venustatem, quam minore multo labore certius assequerentur, diminuant, idem in iis, quæ solis animi viribus conficiuntur, non raro accidit. Ita, sive vitio sæculi aliquo communi, sive culpa judicii factum dicas, certe

factum est, ut Maro præter alia nonnulla leviora Culici tria episodia obtruserit, ipsi carmini minime conjuncta, quæ sensum legentis gravissime offendant, ut vix facere possit, quin pannos illos assutos, ut est apud Horatium, auctoris alioquin amantissimus, cogitet.

Unus locus, quo a præceptis Horatianis, quibus tanquam cardinibus verti debet omnis recte scribendi ars, Virgilius quam longissime abscessisse censebitur, est verss. 57–96. Videtur sane tota hæc oratio, ipsa per se constans, varia multiplicis generis cognitione diffusa, quemadmodum Horatiana illa vitæ rusticæ prædicatio, (Epod. II.) non scripta, quæ ore pastoris, sed alius viri prodiret, qui diversis studiis deditus, procul rustico otio invideret. Sed quod de illo pastore, ad quem tamen in carmine omnia redire debebant, fatendum est, nihil inesse ei, unde certa animo nostro imago existat, ut, nisi ex vers. 184 senem fuisse appareret, facile adduceremus, ut auctorem ad exemplar Horatii (Od. 2. 13.) casum narravisse poneremus, quo ipse pæne oppressus fuerat, idem haud scio, an de omnibus Maronianis pastoribus affirmare liceat: nemini suum quoddam inesse ingenium, in natura ipsius situm, certis quasi lineamentis conclusum, quo a ceteris distingvi, et in magna similitudine diversus tamen in sua specie collocari possit. Quo artificio mire usus est Theocritus, mimorum artem suæ callidissime adaptans. Contra pastores apud Virgilium nihil ex suo more agunt, nihil loquuntur; ut doctos homines, non pastores Mantuanos aut Siculos passim nobis audire videamur. Cujus rei hæc ex pluribus exempla apponam. Ecl. I. 55. *Hyblæis apibus.* Ecl. I. 63. *Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.* Ecl. I. 66. *Pars Schythiam, et rapidum Cretæ veniemus Oaxem.* Ecl. II. 24. *Amphion Dircæus in Actæo Aracyn-*

tho. Ecl. VIII. 44. *Aut Tmaros, aut Rhodope, aut extremi Garamantes.* At sane ista omnia observavisse nihil novi est eis, quibus aliqua cum Bucolicis consvetudo fuit.

Alter locus, in quo jure reprehendendus videbitur, est verss. 108–151. Quibus versibus regio, ubi omnis res agitur, describitur. In hac autem descriptione poetam æque, ac in hominum ingeniis constituendis, obscuritatis postulamus, eoque etiam magis, quod multa ex vetustis fabulis collecta, a vulgari autem cognitione abstrusa, quasi ad eruditionis ostentationem admiscuerit. Neque enim hæc, quæ minus in promtu posita erant, dilucide tractavit, sed strigoso salebrosoque dicendi genere, quasi opinatus, ut quodque illorum obscurius dictum esset, ita majorem admirationem moturum esse.

Sed ex illis supervacaneis et molestis ornamentis, quibus auctor non ea parsimonia et prudentia usus est, ut ipsa carmen ornare, sed hoc potius fictum videatur, ut esset, cui illa adjungerentur, nullum, ex mea quidem sententia, legentibus ad jucunditatem magis impedimento est, quam narratio illa de rebus inferis. Nam præterquam quod intempestive allata, versuum numero reliquum carminis æquat; quamvis multa splendent, quæ alio forsan loco et tempore pulchra essent, nec pauca ea referunt, quæ auctor in sexto Aeneidos libro fusius tractavit; nunc, cum ea culicis ore prodantur, difficile est facere, ne lepidum illum Aristophaneum jocum cogitemus, quo Socratem, ore an alia quadam via culices strepitum edant, comicus suptiliter disputantem fecit. Quam enim ridiculum est, culicis animum post mortem inter manes volitare, et easdem vices, quas hominis, subire. Itaque, cum viderem simile aliquid in Coma Berenices factum,

ubi omnia ab ipsa coma tradi auctor finxit, quod carmen Catullianum ex deperdito Callimachi versum esse constat, in eam incidi suspicionem, Virgilium quoque vestigiis Alexandrini poetæ hæsisse. Quod tamen non eo dico, quo eum carmen Græcum, æque ac Catullus, Latine reddidisse contendam. Nam id neque consuetudo ipsius ferebat, neque hoc loco fecisse, ea, quæ de viris Romanis in Culice tradidit, indicio sunt. Atqui viderit sibi unusquisque, quid hac de re sentiat. Ego quidem ita mihi persuadeo, Virgilium, simul ætate, simul judicio non satis firmum, cum ex scriptis Alexandrinorum, qui quantum studia Romanorum excitaverint, quamque multis eorum ad carmina pangenda exemplo fuerint, eo præsertim tempore, res est notissima, immensam rerum et verborum farraginem animo collegisset, materiam quæsivisse, in quam tractandam, exemplo istorum incitatus, omnia illa congereret; neque, etiamsi simplicem, suapte indole tenuem ac sterilem sibi sumsisset, quæ nullam luxuriantem ornamentorum copiam admitteret, ea simpliciter quoque tractanda contentum, quo exiguo per se argumento gloriosiorem atque magnificentiorem dignitatem conciliaret, multa ex mythologicis et historicis traditionibus admiscuisse, parum considerantem, nisi summæ carminis naturali nexu adjuncta essent, neque ipsa, neque illud placiturum. Hinc illi versus, quibus eadem sententia aliis repetita verbis legitur, ut statim in principio verss. 41–3. et alias. Hinc illa episodia; hinc illi loci, implicatissima rerum strue obruti, qui obscuritate sua legentibus negotium facessunt. In his si auctor sibi minus indulsisset, et ea, quæ impotenti adornandi libidine suborta dicamus, resecare voluisset, multum profecto carmini ad venustatem addidisse videretur. Et sane haud scio, an Maro, provectiore ætate, matu-

riore ingenio, tale exaggerandi studium omnino deposuerit, neque an in melioribus ejus libris ejusmodi aliqua occurrant. Sed permirum mihi videri solet, Virgilium necem serpentis non nisi leviter attigisse; in qua expingenda si prolixior esse voluisset, id et ex natura carminis commode fecisse diceretur, et plurima illa, quæ Græci poetæ de Pythone serpente ab Apolline, et Lernæa hydra ab Hercule cæsa finxerant, ad imitandum habuisset.

Dicendum deinceps esset aliquid de elocutionis similitudine, quæstione non minus implicita, quod, cum singulæ multæ voces ac dicta, propria quædam verborum structura et comprehensio, omnis denique dictionis color ac habitus usui et consvetudini Virgilii accurate conferendus sit; quæ vero nonnulla carmen nostrum continet, etiam in illis obvia, de quibus nemo dubitat, ne certo quidem argumento esse debeant; siquidem his etiam imitator, qui non, ut iste centonum auctor, omnia ex unius auctoris penu adsumens, falsa quadam Maronianæ dictionis specie sua induceret, uti potuerat: hac de re qui non insipienter judicare velit, is totus in Marone sit, omnem ejus concinnam et numerosam verborum juncturam ex multa lectione oporteat familiarissimam habeat, et leonem, ut in proverbio est, ex ungue agnoscat. At video, quam difficile sit, hæc omnia præstare, eum autem, qui singulas voces aut dicta proderet, minimam tamen partem proditurum eorum, unde similitudo dictionis efficitur. Inesse vero Culici ejusmodi, exemplo fuerint hoc tempore: vox *aereus*, Virgilio de arboribus usitatissimus; item quæ passim legimus: Cul. 202. *procedit Vesper ab Oeta.* Ecl. VIII. 30. *deserit Hesperus Oetam.* Cul. vers. 317. *acer uterque*, Hector et Ajax, *fulminibus coelo veluti fragor editus alto.* Aen. VI. vers. 843. ge-

minos, duo fulmina belli. Cul. vers. 369. *devota triumphis moenia Cathaginis.* Aen. I. vers. 712. *pesti devota futuræ,* Dido. Et id genus alia.

Miror sane, eos, qui Culicem non Maronis esse contenderunt, non id quæsivisse, quid causæ esset, quod, cum illud carmen perspicue ad bucolicum genus referendum sit, auctor volumine Bucolicorum non id quoque complexus fuerit. At et multæ veterum librorum inscriptiones, et hæc certe a Grammaticis orta est; quod in universum plurimis, ex Platonicis libris et aliunde desumtis, exemplis demonstrare facile esset, si exemplis opus foret in re notissima. Ipse enim Eclogas appellavit. Quia, credo, sollicitam famæ curam suscipiens, ceteris, quæ junior ediderat, rejectis, hæc sola pro suis haberi voluit. Inde etiam factum est, ut hæc provincia, æque ac idylliorum, tam late pateret, ut variis multiplicis generis carminibus locus esset; cujusmodi Theocriteis multa insunt, Virgilianis quidem Ecloga quarta. Facile vero poeta, qui quam parum sibi tribuerit, vel ex eo apparet, quod brevi ante mortem suam amicis, ut Aeneida flammis darent, imperavisse dicitur, Culicem non agnoverit. Quæcunque fuerit, constitit certe illi sua ratio. Nam etsi hoc carmen non parvi apud Romanos æstimatum fuisse, ex verbis Statii et illis Lucani intelligimus, neque tamen ita ab omni parte absolutum est, ut nihil præterea desideremus.

Sed quæritur, quonam tempore Virgilium Culicem composuisse statuamus? Respondeo, ut dedicatio cum ipso carmine nullis communionis vinculis cohæret, sic non uno tempore scripta sunt. Carmen ipsum Virgilius, si Donato, sive alii, quis tandem fuerit, fidem habeamus, scripsit annos quindecim natus, anno scilicet u. 699; sin minus, tamen Papinii verba, ne majorem multo scripsisse statuamus,

vetant. Aliter enim ille non Lucano gloriæ dedisset, ut carmina sua ederet, nondum ad eam ætatem provectus, qua Virgilius Culicem. Scaligero contraria quidem sententia arrisit; cui tamen neminem, qui Statium paulo accuratius inspexerit, assensurum puto. Sed poeta, ne juvenile exercitium, nondum satis limatum, ederet, sollicita verecundia prohibitus, membranis intus inclusis primo continuit. Nam carmen anno u. 713 Octavio inscriptum credo, cum agri Mantuani veteranis militibus, e Græcia reversis, distribuerentur, *) et noster, suo etiam amisso, multis agitatus casibus, ita, ut etiam capitis periculum adierit, Romam confugisset. Illis scilicet temporibus imperatori, ut res suas ipsi commendaret, vel pro redditis jam agris gratias ageret, dedicationem una cum carmine misisse ex versu 2 colligo.

Executus sum ea, quæ destinaveram, non ut volui quidem, sed ut potui. Restat, ut extremi aliquid habeat commentariolum nostrum, brevi commemorare, quis Culicem ediderit, quis quonam sermone verterit. Sed de editionibus Latinis jam in superioribus quædam dixi; quarum qui uberiorem cognitionem requirit, elenchum editionum Heynianum adeat; qui autem in ullam linguam convertit, earum, quæ hodie usu vigent, præter virum clarissimum I. H. Vossium, vidi neminem. Is vero ceteris Maronis carminibus, Germanice editis, hoc quoque una cum Moreto et Copa subjunxit.

Ad verss. 1, 2.

Lusimus, Octavi, gracili modulante Thalia;
Atque, ut araneoli, tenuem formavimus orsum.

*) Appiani Hist. bell. civ. V, 12, seqq. Dio Cassius. XLVIII, 22.

Ita auctor, carmen suum Octavio instituturus, exorditur, ut scilicet illud dicat esse levioris argumenti. Etsi hi versus interpretationis sunt minime implicitæ, pauca tamen ad illos annotare libitum est. Ut igitur illud attingam, quod omnibus notum est, poetæ sæpius, cum levia tractent, ludere se ajunt; ita Horatius in Od. I, 32, 1.

Poscimur: — si quid vacui sub umbra
Lusimus tecum, (Barbite!)

Idem Od. IV, 9, 9.

Nec, si quid olim lusit Anacreon,
Delevit ætas.

Ovidius, in libro Tristium V, 1, 7. *Læta et juvenilia lusi.* Dicere autem id solent ad consvetudinem poetarum Græcorum, qui ad eandem rationem voce παίζειν utuntur. Adducam locum Pindari ex Olymp. I, 24.

Οἷα παίζομεν φίλαν
ἄνδρες ἀμφὶ θαμὰ
τράπεζαν.

Sed ejusmodi plura congerere nihil esset negotii. Porro, non sine causa factum est, ut Thaliam carmini modulari dixerit, illam enim comoediæ, carminibus convivalibus et jocosis, neque minus agris colendis et arboribus serendis præesse credebant. Est igitur in carmine incerti auctoris, quod Musarum inventa inscribitur:

Comica lascivo gaudet sermone Thalia.

Deinde Artem textoriam cum poetica sæpius comparari, nemini, cui aliquis cum veteribus poetis usus fuit, ignotum esse debet. Cujus rei cum multa reperiantur vestigia, aliquot hoc loco proponam. Minervam igitur, ut telas invenisse, ita poetarum laboribus moderari ferebant; unde Horatianum illud: invita Minerva. Vide-

mus etiam voces quasdam utrique arti communes fuisse, ut pectinem, et illa ordiendi, texendi, vel nectendi verba. Ita legimus apud Senecam, de Claud. morte. *At Lachesis, quæ et ipsa homini fortissimo faueret, fecit, et plena orditur manu, et Neroni multos annos de suo (fuso) donat.* Et apud Plinium in hist. nat. XI, 24. *ordiri telas araneos.* Et de carminibus dictum apud Statium, in Sylvis. I, 1, 24. *Orsa Menandri.* Cicero in litt. ad Quintum fratrem, III, 5. *Sane*, ait, *texebatur opus luculente, hominumque dignitas aliquantum orationi ponderis adferebat.* Ovid. in ep. ex Ponto. IV, 2, 30. *Nectere verba numeris.* Græcis poetis idem est ὑφαίνειν vel πλέκειν. Quare Homerus in Il. III, 212. ὅτε δὴ μύθους καὶ μήδεα πᾶσιν ὕφαινον. Pindarus in Nem. IV, 71. μέλος ἐξύφαινειν. Critias apud Athenæum, Tom. V. pag. 172. ed. Schweighaeuser. μελέων ᾠδὰς πλέξαντα. At nihil necesse est in re vulgaris cognitionis auctoritates conquirere. Illud potius videbimus, quid Maro secutus poetas cum araneis comparauerit; nam cum apibus sæpe comparatos invenimus, et constat quidem, id trans mare petitum esse; dixit enim Plato in Ione, Tom. IV. pag. 186. ed. Bip. λέγουσι γὰρ πρὸς ἡμᾶς οἱ ποιηταί, ὅτι ἀπὸ κρηνῶν μελιῤῥύτων, ἐκ Μουσῶν κήπων τινῶν καὶ ναπῶν δρεπόμενοι τὰ μέλη ἡμῖν φέρουσιν, ὥσπερ αἱ μέλιτται, καὶ αὐτοὶ οὕτω πετόμενοι. Ergo illud etiam ex Græco fonte manasse credo, et araneos ex reconditiore aliqua opinione lyricæ artis finitimos fuisse; seu quod animal illud musicæ favere observaverint, seu quod nativam artem, non industria partam, exerceret. Aristophanis loco in Ran. vers. 1310, seqq. hanc quoque suspicionem non nihil adjuvari mihi visum est. Apud illum autem Aeschylus hæc ait:

ἀλκυόνες, αἳ παρ' ἀενάοις θαλάσσης
κύμασι στωμύλλετε,

τέγγουσαι νοτεροῖς πτερῶν
ῥανίσι χρόα δροσιζόμεναι·
αἵ θ' ὑπωρόφιοι κατὰ γωνίας
εἰ εἰ εἰ εἰ εἰ εἰλίσσετε δακτύλοις φάλαγγες
ἱστότονα πηνίσματα,
κερκίδος ἀοιδοῦ μελέτας,
ἵν' ὁ φίλαυλος ἔπαλλε δελφὶς
πρῴραις κυανεμβόλοις,
μαντεῖα καὶ σταδίους.
οἰνάνθας γάνος ἀμπέλου;
βότρυος ἕλικα παυσίπονον.

Versus illos ad similitudinem Euripideorum quorundam expressos fuisse, scholiastes obiter notavit. Videtur enim comicus Euripidi mollitiem quandam objurgavisse, qua factum est, ut vel nimiæ imaginum copiæ studeret, vel in hac verbis efferenda justo prolixior esset. Quatuor autem proposita sunt, quæ poetico studio favent: halcyones nimirum, aranei, delphini et vina. Genus halcyonum cantare testimonio Plinii affirmatum est, in hist. nat. X, 32. Delphinos musicen amare cognoscere licet ex iis, quæ de Arione tradita sunt. *) Vino autem poeticus furor accenditur. Quartum ergo genus non fortuito interpositum, sed eandem fere habere rationem existimandum est.

ad vers. 9.

Excusans carminis levitatem, quod hoc tempore Octavio mittit, poeta hæc addit:

Posterius graviore sono tibi Musa loquetur
Nostra, dabunt cum securos mihi tempora fructus,
Ut mihi digna tuo poliantur carmina sensu.

---

*) Herod. I, 23.

Quod ad *fructus securos* attinet, verissima mihi videtur Ascensii interpretatio: Virgilium scilicet id dixisse: quando dabitur mihi, per turbidum reipublicæ statum, in pace et otio fructus agrorum percipere, et vitam securam, Musis deditam, agere. Quare illud miramur, qui Heynio et Henrico Bothe, viris doctissimis, probari potuerit alia minus apta, ut essent fructus ingenii. Neque enim, an fructus, hoc sensu nude positum, usquam inveniatur, facile dixerim.

ad verss. 13–16.

sive educat illum (Phoebum)
Alma Chimæreo Xanthus perfusa liquore,
Seu nemus Asteriæ, seu qua Parnassia rupes
Hinc atque hinc patula præpandit cornua fronte,

Est hæc usitata hodie lectio, in quam ex conjectura Bembi, quod scimus, duo irrepserunt: *Xanthus,* ac *nemus Asteriæ,* cum codices habeant priore loco: *Xanthi,* altero autem: *decus astriferum,* vel *astrigerum,* vel *astrigeri.* Illis vero lectionibus, etsi sententiam satis commodam præbeant, rejectis, veterem scripturam hoc loco tenendam esse judicabit, quisquis conjecturæ vel sagacissimæ nullum locum esse cogitaverit, nisi ubi ex iis verbis, quæ codices exhibent, prorsus nulla probabilis, minime autem, ubi certe non deterior sententia exeat. Jam ut ad illa, quæ hodie leguntur, revertamur, Xanthum, urbem Lyciæ, pro ipsa Lycia; nemus Asteriæ, in Creta situm, pro insula illa dictum volunt; poetam ita dixisse, Apollinem carmini adspiraturum esse, sive in Lycia, sive in Creta, sive in Parnasso monte immoraretur, quibus in locis honore præcipuo celebrabatur. Est talis quidem formula invocandi frequentissima, cujus etiam apud Aristophanem in nubibus exemplum habemus. Con-

vocat enim Socrates nubes ex quatuor coeli regionibus, altissimos cujusque montes, in quibus illi potissimum immorari deberent, nominans. Si vero novam lectionem migrare, et veteri locum facere jubemus, Deus ille ex natali terra, quam multi, etiam Homerus, (Il. IV. 101 et 119) Lyciam fuisse ferebant, et ex duobus muneribus proprie suis appellatur. Nam almam pro almam terram ex usu Græcorum dici, et decus astrigerum pro coelo credo.

ad verss. 97 – 109.

Talibus in studiis baculo dum nixus apricas
Pastor agit curas, et dum non arte canora
Compacta solidum modulatur arundine carmen,
Tendit inevectus radios Hyperionis ardor,
Lucidaque æthereo ponit discrimina mundo,
Qua jacit Oceanum flammas in utrumque rapaces;
Et non compellente vagæ pastore capellæ
Ima susurrantis repetebant ad vada lymphæ,
Quæ subter viridem residebat cærula muscum.
Iam medias operum partes evectus erat Sol,
Cum densas pastor pecudes cogebat in umbras;
At procul adspexit luco residere virenti,
Delia Diva, tuo.

Hos versus commentatoribus negotium exhibuisse video; legitur enim in omnibus libris in versu 103: *Et jam compellente*; in versu 108 variant editiones, quod in aliis: *Et procul adspexit*, in aliis: *Ut procul* scriptum est. Quibus in verbis quin aliquid vitii insit, dubitari vix potest. Nam ut ex vetere scriptura legitur, versus 106, 107 jejunam continent repetitionem eorum, quæ in superioribus dicta sunt.

Quare Scaliger ex temeraria ratione, quam in carmine nostro emendando sequutus est, multos versus transponendos, Heynius vero versus 103, 104, 105, tanquam insititios ejiciendos censuit. Ego autem leniore medela usus, quæ alter divulsit et transposuit, alter delenda voluit, solito ordine servato, retinenda duco, et ad eum, quem expressi modum, legenda esse suspicor. Illud dubitant, possitne repetere ad locum latine dici. Ita tamen dictum reperi apud Livium, XXV. 28. *retro in Africam repetere*, et apud Gratianum in Cynegeticis. vers. 245. *ad prima vestigia repetere.* Est etiam apud Virgilium in Æneide, VII, 240. locus non admodum absimilis: *Hinc Dardanus ortus, huc repetit.*

ad vers. 126.

Poeta arbores enumerans, quibus vallem consitam describit, populos, in quas Phaetontis sorores mutatæ traduntur, his verbis designat:

At quibus insigni curru projectus equorum
Ambustos Phaeton luctu mutaverat artus,

Ita enim vulgo legitur. Cum tamen illud *curru* depravatum esse videatur, scribendum censeo *cursu.*

ad verss. 185–187.

Pastor culicis aculeo vulneratus, ut est in carmine,

prosiluit furibundus, et illum
Obtritum morti misit; cui dissitus omnis
Spiritus, excessit sensus.

Etsi hic locus non ejusmodi esse videtur, ut commentatoribus difficultatem objicere possit, tamen dubitaverunt, quod deest in libris nota illa hypodiastoles, qua post vocem *spiritus* interpungendum esse putavi.

ad verss. 191–193.

Poeta, cum dixisset, truncum arboris pastorem arripuisse, quo serpentem occideret, hæc addit:

Qui casus sociaret opem, numenve Deorum,
Numque illi dederitne viam casusve, Deusve,
Prodere sit dubium; voluit sed vincere talis.

Apposui illos versus, ut scribendos esse existimo, non ut in libris vulgo scripti sunt; nam in omnibus, quod ego quidem resciverim, pro *numque* scriptum est *namque*, et *tales* pro *talis.* Ne vero hæc conjectura alicui eo minus arrideat, quod ab usitata Latini sermonis consvetudine abesse fortasse videbitur, similem afferam locum ex Aeneide, II, 738 seqq. ubi Aeneas ita loquitur:

Heu! misero conjux fatone erepta Creusa
Substitit, erravitne via, seu lassa resedit,
Incertum.

Sed ut prolusionis finem faciamus, et veniamus tandem ad id, quod mihi hæc Vestro judicio, L. B. submittendi facultatem præbuit, ratio temporis monet. Itaque, ut tabula ad calcem subjecta indicabit, alumni scholæ nostræ die XII et XIII Septembr. virium suarum periculum scribendo facient. Quibus exercitationibus absolutis, die XIV et sequentibus in arenam descendent, quicquid in literis profecerint, publico tentamine probaturi. Qui deinde subselliorum locus cuique eorum pro ea, quam probavit industriam, per proximum studiorum curriculum, cum ad solitos labores denuo redierimus, tenendus, consensu nostro adjudicatus fuerit, in auditorio majore, Gymnasii quondam, ex solenni more, in publica concione die III Octbr. proclamabitur. Vos igitur, quicunque nostris studiis favetis, ut et juvenibus, in spem patriæ accrescentibus, et nobis, qui nihil antiquius habemus, quam ut illis in disciplinis liberalioribus viam præeamus, frequentia Vestra ut præmium anteacti laboris, ita incitamentum futuri dulcissimum addatis, etiam atque etiam rogamus.

Den offentlige Examen i Odense Cathedralskole for Aaret 1825 begynder Mandagen den 12 September, og fortsættes daglig fra Kl. 9 til 12, og fra 3 til 6 i fölgende Orden:

Skriftlig Pröve.

Mandag den 12 September.

Formiddag.

IV. og III. Klasse . . . *Latinsk Stiil*

Eftermiddag.

IV. Klasse *Overs. af Latin og Fransk*

III. —— . . *Oversættelse af Latin*

Tirsdag den 15 September.

Formiddag.

IV. og III. Klasse . . . *Religion* og

IV. Klasse . . *Oversættelse af Tydsk*

Eftermiddag.

IV. og III. Klasse . . . . *Historie*

Mundtlig Pröve:

Onsdag den 14 September.

Formiddag.

Candidaterne . . . . . . *Latin*

III. Klasse . . . . . . *Hebraisk*

Eftermiddag.

IV. Klasse . . . . *Latin*

III. —— . . . . *Tydsk*

Torsdag den 15 September.

Formiddag.

Candidaterne . . . . . . *Græsk*

II. og I. Klasse . . . . . *Religion*

Eftermiddag.

IV. Klasse . . . . *Græsk*

II. —— . . . . *Tydsk*

Fredag den 16 September.

Formiddag.

Candidaterne *Religion og nye Testam.*

II. Klasse . . *Historie og Geographie*

Eftermiddag.

IV. Klasse . . *Religion og nye Testam.*

II. og I. Klasse . . . . . *Dansk*

Löverdag den 17 September.

Formiddag.

Candidaterne *Historie og Geographie*

III. Klasse . . . . *Fransk*

Eftermiddag.

IV. Klasse . *Historie og Geographie*

III. —— . . . . *Physik*

Mandag den 19 September.

Formiddag.

Candidaterne *Arithmetik og Geometrie*

III. Klasse . . . . *Latin*

Eftermiddag.

Candidaterne og IV. Klasse . *Hebraisk*

II. Klasse . . . . *Latin*

Tirsdag den 20 September.

Formiddag.

Candidaterne . . *Tydsk og Fransk*

III. Klasse . *Historie og Geographie*

Eftermiddag.

Candidaterne og IV. Klasse . . *Physik*

I. Klasse *Latin, Historie og Geographie*

M u n d t l i g   P r ö v e.

Onsdag den 21 September.
Formiddag.

III. Klasse . . . . *Religion*
II. —— . . *Arithmetik og Geometri*

Eftermiddag.

IV. Klasse . . . *Tydsk og Fransk*
I. —— . *Fransk og Naturhistorie*

Torsdag den 22 September.
Formiddag.

III. Klasse . . . . *Græsk*

Torsdag den 22 September.
Eftermiddag.

IV. og I. Klasse *Arithmetik og Geomet.*
II. Klasse . . . . *Fransk*

Fredag den 23 September.
Formiddag.

III. Klasse . *Arithmetik og Geometri*
II. —— . . . . *Græsk*

Eftermiddag.

II. Klasse . . . . . *Naturhistorie*

Löverdagen den 1ste October Formiddag Klokken 9 foretages den forelöbige Pröve med dem, der ere anmeldte til Optagelse i Skolen fra næste Skoleaars Begyndelse.

Efterat Opflyttelse i høiere Klasser, og Omflyttelse i selve Klasserne er, ifølge Examens Udfald, samt Disciplenes Flid og Fremgang i det forløbne Skoleaar, bestemt ved den Censur, som efter tilendebragt Examen holdes af samtlige Lærere, foretages T r a n s l o c a t i o n e n i en offentlig Forsamling, som holdes paa Gymnasiets Auditorium, M a n d a g e n den 3 O c t o b e r Klokken 10 Formiddag.

De Candidater, som iaar skulle dimitteres til Universitetet, ere fölgende:

1) *Carl Frid. Ferd. O p i t i u s* . . . . . fra Odense.
2) *Ludv. Frid. K r a g* . . . . fra Odense.
3) *Peter Frid. H a n s e n* . . . . fra Odense.
4) *Tob. Andr. Frid. P a u l s e n* . . . . . fra Odense.
5) *Ludv. Aug. Frid. R a s m u s s e n* . . . fra Odense.
6) *Jacob Elias R a s m u s s e n* . . . . . . fra Odense.
7) *Frid. Andreas H a n s e n* . . . . fra Skebye i Fyen.

2

Curiositas est fere causa omnium, quæ cognoscuntur a nobis. August: l. 10. Confess: c. 35.

Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis. Act: c. 17

Non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, et vidi oculis meis, et probavi, quòd media pars mihi nuntiata non fuerit. 3.º Regum. 10: 7.

